

určitý důvod právní udán, důkazu nepodává. (Rozh. nejv. s. dv. ze dne 29. února 1872 č. 15.286., Gl. U. 4499.) Rozhodnutí ze dne 29. října 1872 č. 11.167., Gl. U. 4754, ze dne 18. dubna 1873 č. 3962., Gl. U. 4942, a ze dne 3. prosince 1873 č. 11.752., Gl. U. 5161 připouštějí řízení exekuční na základě bonu obchodníkem vydaného, ježto bon takový za list závazkový ve smyslu čl. 301. obch. z. považovati dlužno; bon neobchodníkem vydaný nelze za listinu takovou považovati. (Rozh. ze dne 15. června 1875 č. 6304., Gl. U. 5758.) Praxe nejvyššího soudu přiznává bonům obchodníky vydaným platnost papírů čl. 301. obch. z. znějících na řád.

V nejnovější době vyslovil nejv. s. dvůr rozh. ze dne 7. února 1884 č. 942., sb. Adler Clement č. 1123. o bonu majiteli svědčícím následující zásady: Právní důvod pohledávky žalobní záleží v bonu, jehož pravost popřena nebyla a ve kterém jako v papíru majiteli znějícím zakládá se právo pohledávky; přijme-li kdo bon, jest povinen dle čl. 301. ob. z. plniti tomu, v jehož prospěch bon byl vydán nebo na koho byl rubopisem převeden. Je-li obchodník protokolován čili nic, nerozhoduje. Rovněž netřeba dbáti námitek, že bon nesvědčí na řád, nebo že rubopisem převeden nebyl, protože bon svědčí majiteli a za majitele pokládá se ten, kdo jest držitelem papíru. Praxe nejv. s. dv. připouští tudíž zásadu: Bon kupcem vystavený, nechť svědčí osobě určité nebo majiteli, jest platný. O poplatcích z bonu viz čl. Assignace VI.

Břehy viz Řeky.

Břemena církevní viz Konkurence ku stavbám kostelním.

Břemena reální viz Závady reální.

Břímě důkazní viz Důkaz.

Budovy školní viz Školy.

Budovy veřejné viz Řád stavební.

Budžet viz Rozpočet státní a Rozpočet zemský.

Bursa.

I. Pojem. Bursou nazývá se místo, kde se obchodníci pravidelně a v určitých dobách scházejí, jednak aby obchody uzavírali, jednak aby o záležitostech a poměrech obchodu vzájemně pojednávali; bursou nazývají se též pouhé schůze, které se na burse ve všedních dnech odbývají a více hodin trvají. Předmětem obchodu bursovního jsou především úvěrní papíry totiž akcie a obligace (efekty v užším slova smyslu), směnky, cizozemské papírové peníze, mince a drahé kovy (bursa peněžní) a pak jisté druhy zboží (bursa na zboží). Bursa na zboží vztahuje se též na příslušné obchody pomocné (dopravnictví, zasýlatelství, pojišťování, skladiště, půjčování pytlů na zboží).

II. Organizace burs v Rakousku byla upravena zákonem ze dne 1. dubna 1875 č. 67. ř. z. Zřizování burs povoluje ministerstvo financí se srozuměním ministra obchodu. Pokoutní bursy jsou zakázány a účastenství na nich tresce úřad politický prvé stolice pokutou až do 100 zl. nebo vězením od 1 do 14 dnů. Bursy mají správu samostatnou jsouce spravovány voleným výborem t. zv. řízením bursovním (komorou bursovní, představenstvem bursovním, radou bursovní, říditelstvím bursovním), který volí navštěvovatelé bursy, jimž dle stanov náleží právo volební. Jinak jsou však bursy podrobeny dozoru státnímu, který přísluší ve všech záležitostech správních politickým úřadům zemským; bezprostřední státní dozor vykonává komisař bursovní, kterého ustanovuje ministr financí dorozuměv se s ministrem obchodu.

V jistých případech (byl-li porušen bursovní zákon neb statut) má ministr financí právo vznésti správu bursy na důvěrníky, které sám jmenuje, nebo dohodnuv se s ministrem obchodu a slyšev komoru obchodní a živnostenskou může naříditi, aby bursa na čas nebo navždy byla zavřena. Každá bursa musí míti stanovy, jež schvaluje ministr financí a obchodu. Řízení bursovnímu přísluší vydávati pravidla, kterými se upravuje obchod na burse, ustanovovati čas bursovní, obstarávati záležitosti hospodářské bursy; kromě toho ručí za udržování pokoje a pořádku na burse a má právo učiniti potřebná opatření policejní.

III. Návštěva bursy jest dovolena jen mužům, kteří mají právo sami své jmění spravovati. Dle § 5. zák. ze dne 1. dubna 1875 č. 67. ř. z. vyloučení jsou z návštěvy bursy: 1. osoby ženského pohlaví; 2. osoby nemající způsobilosti ku právním činům; 3. kridatáři, pokud úpadek trvá; byli-li pro zaviněný úpadek odsouzeni, trvá toto vyloučení po 3 léta po dokonaném trestu; 4. ti, kdož závazkům, jež jim z nějakého obchodu na burse vznikly, neučinili zadost; 5. ti, jimž pro přestoupení předpisů bursovních nebo pro rozšiřování nepravých pověstí bylo odňato právo bursu navštěvovati; 6. ti, kdož odsouzení byvše trestním soudem po tři léta do zastupitelstva obecního voleni býti nemohou a 7. ti, kdož pro obchod podloudný nebo pro těžký přestupek důchodkový nemohou obchod nebo živnost nějakou provozovati, aniž v ně se uvážati. Vyloučení z bursy může však i z jiných důvodu nastati, jež ve stanovách bursovních jsou uvedeny (vyloučení mohou býti, kdož se chtějí se svými věřiteli mimosoudně vyrovnati, ti, kdož likvidační závazky z obchodů bursovních nevyplní, kdož bursu navštěvují ne za obchodem, nýbrž za zcela jiným účelem).

Návštěva bursy jest dovolena jen na vstupenku bursovní, pokud ovšem se tak neděje z úřední aneb služební povinnosti. Přestupky bursovního řádu trestají se pokutou až do 1000 zl., po případě vyloučením z bursy na čas. Z uložení pokut do 100 zl., nebo z trestu vyloučení z bursy až na 3 měsíce nemá odvolání místa, z trestu těžších lze se ve lhůtě 2 nedělní odvolati k zemskému úřadu politickému. Při vyloučení z bursy nemá odvolání účinku odkládacího. Politický úřad smí pokutu snížit jen až na 100 zl., nebo dobu vyloučení zkrátiti na 3 měsíce.

IV. Předměty obchodu bursovního jsou přesně vytčeny ve stanovách bursovních. Ministr financí slyšev příslušné řízení bursovní ustanoví, ve kterých papírech cenných se může na burse obchodovati a které úředně zaznamenávají (kotirovány) býti mohou. Říšským zákonem ze dne 11. dubna 1876 č. 62. ř. z. jest oprávněna bursa vídeňská od společností akciových a spolků úvěrních, jichž papíry (titres) na burse vídeňské jsou úředně zaznamenávány, přiměřený roční příspěvek (poplatek kotisační) ku fondu bursovnímu vybírati, a cenné papíry, za něž poplatek tento zapraven nebyl, z úředního listu kursovního škrtnouti.

Bursy na zboží a bursy peněžní mohou býti buď spojeny anebo rozděleny. Bursy, které mají oddělení peněžní a oddělení pro zboží, nazývají se bursami smíšenými. Takové bursy nacházejí se ve Vídni, v Praze a v Terstu; mimo to jsou bursy na zboží ve Vídni, v Praze (plodinová bursa), v Linci a v Černovicích. Vídeňská bursa na cenné papíry významem i velikostí svou je první v říši, její smýšlení má vliv na obchody všech jiných burs rakouských. Bursa terstská pěstuje značnou měrou obchody devisní a valutové, bursa pražská zabývá se hlavně místním obchodem.

Ku bursám na zboží počítati sluší bursy plodinové, které se nacházejí jen ve větších obchodních městech a ve větších přístavech. Na bursách těchto se provozují obchody se všemi druhy obilí, se řepkou, luštěninami, chmelem, semeny, senem a slámou, moukou, chlebem, kroupami, sladem, lžhem a olejem řepkovým. Na burse terstské dějí se značné obchody se zbožím koloniálním, spiritusem a rafinádou cukrovou, na burse pražské se surovinou cukrovou.

V. Agenti bursovní byli v dřívějších dobách prostředkovately obchodů bursovních, však měli menší práva, nežli přísežní sensálové (dohodci obchodní). Prohlášením zákona ze dne 1. dubna 1875 č. 67. ř. z. pominula úplně práva agentů bursovních. Nynější agenti bursovní prostředkují jen spekuláční obchody na burse.

VI. Komisař bursovní bdí nad tím, aby se zachovávaly předpisy bursovní, jest přítomen při poradách řízení bursovního, a může jeho usnesení zastaviti, dokud nedojde rozhodnutí vyšší. Komisař bursovní vykonává dohled nad sensály, kteréž má tresty pořádkovými trestati, poruší-li řád, ač nepatří-li věc vyšetřiti disciplinárně.

VII. Kurs bursovní jest cena, jež se byla určitého dne bursovního dle poměru nabídky k poptávce po věcech, jež jsou předmětem obchodu na burse, utvořila. Dle zákona ze dne 1. dubna 1875, č. 67 ř. z. musí řízení bursovní každého dne po skončené burse úředně pod dohledem komisaře bursovního vyhledati kursy (ceny) cenných papírů, směnek, drahého kovu, po případě zboží, se kterým obchod na dotyčné burse byl veden, podle obchodů s dohodci obchodními v čase bursovním uzavřených a podle dat, o nichž dohodcové, vykonávající svůj úřad, vědomosti nabyli. Byly-li kursy přesně stanoveny, budtež bez prodlení řízením bursovním v úředním listě kursovním (seznamu cen) vyhlášeny. V úředním listě kursovním jsou zaznamenány kursy závěrečné, a sice na bursách peněžních v rubrice »peníze a zboží« jsou tak sestaveny, že z nadpisu »peníze« sezná se, kolik se při závěrce za papír nabízel, a z nadpisu »zboží«, jaká cena se za něj při závěrce žádala. Difference mezi číslicí peníze a zboží slove napjetím. V listě kursovním jsou z pravidla uvedeny kursy akcií, nezúročitelných losů a mincí dle ceny za kus, kurs obligací většinou v procentech jich ceny nominální, u směnek a cizích peněz papírových za 100 jednotek dotyčné měny cizí. Kromě toho obsahuje list kursovní ještě nejvyšší aneb nejnižší kursy, kterýchž bylo sprostředkováním dohodců bursovních při závěrečném obchodu na burse skutečně docíleno. — List kursovní burs na zboží se podobá listu úřednímu bursy na cenné papíry, jen že kurs zboží, jak z povahy obchodu se zbožím vysvítá, tak přesně stanoviti nelze. Často bývají v seznamu cen burs na zboží jen ceny hraničné neb průměrné (»od — až«) pro jednotlivé druhy zboží udávány. Obchody, jež byly na burse na zboží sensály sprostředkovány, jakož i obchody, jež byly bez prostředkování sensálů uzavřeny, bývají uváděny jednotlivě.

Kursem bursovním v úředním listě kursovním zaznamenaným řídí se i obchod mimo bursy. Samému zákonodarství jest kurs bursovní v četných případech měřítkem, tak při vyměřování náhrady škody dle čl. 357 obch. z., při ceně vyvolávací při exekuční dražbě obligací a akcií (dv. d. ze dne 24. ledna 1844, č. 778 sb. z. s.), pro určení ceny při vyměření poplatků z cenných papírů, mincí a cizích peněz papírových (§ 51. popl. z.) a při stanovení

hodnoty papírů cenných při skládání kaucí a vadií, jakož i při zjišťování úvěru daňového při daních nepřímých.

VIII. Obchody bursovní. Za obchody bursovní ve smyslu zákona ze dne 1. dubna 1875, č. 67 ř. z. pokládati lze toliko takové obchody, kteréž ve veřejné místnosti bursovní a v určitém čase bursovním o takových předmětech uzavřeny byly, ve kterých se na dotyčné burse obchod vésti smí a kteréž tam znamenati jest dovoleno. (Nejsou tedy obchody bursovními závěrky učiněné před započítáním aneb po ukončení bursy.) Obchody bursovní prohlašuje zákon za absolutní obchody; při rozhodování právních rozepří z jednání bursovních vzešlých nemá místa námitka, že právní nárok se zakládá pouze v difference, kterýžto obchod pokládá se za sázku nebo za hru. Obchody záležející v půjčování na zástavu, obchody prolongační aneb stravné, jež jsou obchody bursovními, posuzovati dlužno dle ustanovení čl. 311 obch. z. i tehdy, když se nejedná o pohledávku mezi kupci, jež vzešla z obapolných jednání obchodních, a i když úmluva písemná učiněna nebyla. Rozepře z obchodů bursovních vzešlé náležejí před rozhodčí soudy bursovní, ač neusnesou-li se strany písemně na něčem jiném.

Mnohé bursy, aby obchody bursovní snadněji se rozvíjely mohly, mají zvláštní zřízení pro kompensaci a liquidaci jednotlivých obchodů závěrkových, vzájemně namnoze korespondujících; řízení bursovní nechť pak v takovém případě ustanoví pro obchody bursovní lhůty liquidační. Tak jmenovitě pro peněžní bursu vídeňskou stává zvláštní kancelář pořádací u jednoty žirové a pokladniční ve Vídni, kteráž obstarává t. zv. obchody per arrangement, které se dějí pravidelně dvakrát týdně v určitých dnech, při čemž vyjmuty jsou hodnoty bursovní, které se dle nařízení komory bursovní uzavírají per ultimo, jakož i valuty, pro které jsou stanoveny určité dni v týdnu.

1. Bursovní zvyklosti (usance). Kromě řádu má každá bursa pro obchody s jednotlivými druhy zboží zvláštní pravidla řízením bursovním stanovená, jež obsahují přesná nařízení o závěrce a plnění obchodů bursovních, tak zvláště o vlastnostech, kteréž musejí míti papíry cenné, resp. zboží, aby mohly býti předmětem obchodů bursovních, o termínech plnění, o následcích nesplnění smlouvy a o zakročení, nedodrží-li kdo následkem insolvence závazky z obchodů plynoucí. Dle usance bursovní přísluší straně, již druhá strana smlouvu nesplnila, právo dle čl. 357 obch. z. z obchodů fixních plynoucí. Usance většinou žádají, aby strana, jež plnění neobdržela, dala toto nesplnění smlouvy protestem nebo oznámením orgány bursovními zjisti. Opomene-li strana dáti to zjisti, ztrácí nároky na náhradu, ježto se má za to, že ze smlouvy sešlo; při obchodech se zbožím má opomenutí protestu neb oznámení za následek prolongaci obchodu, po případě lhůty splnění.

a) Bursy peněžní mají usance pro obchod s papíry cennými v užším smyslu (akcie, obligace), pro obchod s eskomtem směnečným, s devisami (směnky cizozemské a podobné kupecké dopisy), a s valutami (mince a cizozemské peníze papírové).

b) Bursy na zboží mají většinou jednak všeobecné usance (společné usance pro všechna odvětví zboží dotyčné bursy), jednak zvláštní usance pro celou řadu různých druhů zboží, při čemž ani mnohé odrůdy nejsou předmětem obchodů bursovních; usance pro cenné papíry i pro zboží předpokládají obyčejně obchod ve velkém, zvláště pak usance pro papíry cenné a ony druhy zboží, jež jsou předmětem velké spekulace,

kdežto usance bursovní jsou nutným doplňkem zákonných ustanovení mají zaručiti obchodu bursovnímu bezpečnost a rychlý vývoj. Na základě usancí bursovních uzavírají se obchody i mimo bursu, když se byly obě strany o tom smluvily, a mohou proto býti vydány správou bursovní usance po přání účastníků i pro předměty, v nichž neprovozuje se obchod na burse.

2. Druhy obchodů bursovních:

a) Základem obchodu bursovního jest koupě a prodej.

α) Při papírech cenných činí se obchody bursovní závěrkami. Závěrkou vyznává se ono množství (quantum), jež má dodati, po případě přijati ten, kdož ku koupi nebo ku prodeji dotýčnou hodnotu bursovní nabízí. Závěrka u papírů, jež se znamenají dle kusů, obnáší obyčejně 25 kusů, a u papírů, jež se znamenají dle procent, obyčejně 5.000 zl. ceny nominální. Dle doby dodací (doby splnění) rozeznávají se obchody na hotovosti, obchody na dodávku za několik dní, obchody per arrangement, obchody per ultimo aneb obchody na jiné určité lhůty. Pro obchody per arrangement jest dobou dodávky den arrangementu řízením bursovním určený a při obchodech per ultimo vyprší lhůta koncem měsíce.

β) Usance burs na zboží jsou velice rozmanité. Obyčejně děje se však koupě a prodej zboží buď tím způsobem, že se udají znaky druhové, kteréž pro to zboží obchodem přijaty byly (provenience, obsah stupňový, pojmenování kvality, známky), neb že se předloží vzorek. Způsobem prvním uzavírají se obchody lhůtní (termínové) (obchody spekulativní), kdežto prodej dle vzorků děje se při obchodech skutečných.

Při obchodech lhůtních jsou předepsány lhůty, kdy zboží se dodati aneb odebrati má, při čemž se určuje lhůta dle kalendáře na měsíce, nebo dle ročních počasí, nebo dle jiných okolností (ku př. otevření plavby). Je-li lhůta dodací ponechána na vůli prodávajícímu, jest tento povinen kupci ohlásiti, že určitého dne zboží dodá.

γ) Obchody prémiové jsou obchody, záležející ve smlouvě tržové pod výminkou učiněné. Rozeznávají se pak obchody s premií jednoduchou a obchody s premií dvojitou. Při obchodech s premií jednoduchou nabývá kontrahent, zaplativ určitý obnos buď práva, že určité quantum hodnot bursovních za ujednaný (obyčejně za denní kurs přibližný závěrce) kurs v pozdějším čase (na příklad v 8 dnech, ku konci (ultimo) nejbližšího měsíce atd.) od druhého kontrahenta dostane a přijme (»prémie předběžná« Vorprämie), nebo práva, že určité quantum hodnot bursovních za smluvený kurs v pozdějším určitém čase dodá (»prémie zpáteční« Rückprämie). Je-li kurs v době smluveného termínu (v době prohlášky) nižší než kus ujednaný (přejímací), tu kupec prémie nepoužije svého práva (nepřijme papíry) a zaplatí raději premii; podobně učiní kupec premie na »dodati«, je-li v den prohlášky (termínu smluveného) kurs vyšší nežli ujednaný kurs přejímací.

Při dvojitém obchodě prémiovém (prémie na dodati a přijati) nabývá kupec (plátce) prémie obojího práva svrchu uvedeného v ten způsob, že v době smluveného termínu má právo mezi oběma voliti.

Prémiovému obchodu jest velmi blízkým obchod dontový, při němž kupec resp. prodáváč zaplativ pokutu (prémie dontová) má právo do určité lhůty od obchodu upustiti.

Jiným druhem obchodů prémiových jest stellage, záležející v tom, že jeden kontrahent (kupec stellage) jest oprávněn v pozdější době

(v 8 dnech, ku konci tohoto nebo následujícího měsíce) určité množství papírů buď za ujednanou (nižší) cenu druhému kontrahentu dodati aneb od tohoto za ujednaný (vyšší) kurs přijati, při čemž kupec *stellage* jest povinen jedno nebo druhé zvoliti (při dvojitém obchodu *premiovém* platí opak toho).

Účelem všech těchto obchodů jest chrániti kontrahenta, jemuž volba náleží, před přílišnou ztrátou (risikem).

c) Obchody *prolongační* a obchody *stravné*: Spekulantu v papírech se často stává, že nemůže koupené papíry, při nichž počítal na stoupnutí kursu (*hausse*), odebrati, anebo dodati papíry, jež v očekávání že kurs klesne (*baisse*) prodal; spekulant musí si tedy čas ku plnění prodloužiti (*prolongovati*). Tohoto účelu může *haussier*, jenž hodlá *prolongovati*, tím způsobem dosíci, že papíry, jež má odebrati, v den plnění za hotové prodá a stejné množství těchž papírů na pozdější lhůtu (na př. *per ultimo*) koupí (dá je do stravy); *baissier* může naopak lhůtu tak prodloužiti, že papíry, které třeba ani neměl, ale je přece prodal (*in bianco*) v den plnění za hotové koupí a současně stejné množství těchž papírů na pozdější termín prodá. Provozují-li tyto obchody *prolongační* dvě strany vzájemně, (*haussier* prodá papíry, jež má dodati, hotově téže osobě, od které stejné množství těchž papírů, jež se mají *per ultimo* nejbližšího měsíce dodati, koupí, neb opáčně *baissier* koupí hotově papíry, které by měl v den plnění dodati, jež ale nemá od téže osoby, kteréž on stejné množství těchž papírů, jež má dodati v pozdější lhůtě na př. *per ultimo* příštího měsíce, prodá) jsou to t. zv. obchody *stravné*. Takový obchod *stravný* jeví se býti dle svého účinku a účelu *prolongací* (odročením lhůty přijímací nebo dodací), dle formy prodejem po případě koupí na čas. Obchody *stravné* a *prolongační* mohou se opakovati a jsou vhodnou výpomocí obchodu *spekulačnímu*.

Pro obchody *stravné* platí doba platební usancemi nařízená, pročež *prolongace* při papírech *per arrangement* děje se od *arrangementu* k *arrangementu*, *prolongace* u papírů *per ultimo* od *ultima* k *ultimu*. U papírů, z nichž dle ustanovení komory bursovní platí se úroky, náležejí úroky *stravníku*. Odškodněná, kterou ten dostává, kdo peníze má platiti, když ponechá papíry ve druhé ruce, slove *report*, odškodněná, kterou dostává, kdo papíry na měsíc půjčuje, slove *deport*. Povšechně možno říci, že *haussisté* při *prolongaci* platí *report*, *baissisté*, že přijímají *deport*. *Report* a *deport* vyměřuje se dle celkového stavu peněz, jaký té doby právě jest. U papírů kursu vysokého platí se většinou *report*, u papírů kursu nízkého *deport*. Je-li kurs termínový nějakého papíru vyšší nežli kurs denní, má papír *report*; je-li však denní kurs vyšší termínového, má papír *deport*. Je-li dále u papírů některých míra úroková nízkou a tudíž peněz dostatek, jest vždy *deport* vysoký, poněvadž nedostatek zboží způsobený nadbytkem peněz zvyšuje kurs denní a snižuje kurs *ultimový*. Je-li míra úroková vysokou, peněz tedy málo a zboží nadbytek, je kurs denní nižší než *ultimový*, a pak platí se *report*.

Obchody *stravními* nazývá bursa též obchody, jež provádějí *spekulanti* za účelem *prolongace*, však způsobem jednodušším. V den platební totiž přijme papíry místo osoby k tomu zavázané *zapůjčovatel* peněz (*stravník*) *zapůjčiv* celou nebo skoro celou cenu trhovou, s podmínkou, že

po uplynutí termínu papíry téhož počtu a druhu proti zaplacení obnosu zapůjčeného vrátí stravovateli, který obchod uzavřel. V těchto případech obdrží zapůjčovateli místo úroků běžných z papírů do stravy vzatých úroky určité z kapitálu zapůjčeného. Jest tedy ze stanoviska právního tento způsob obchodu stravního zápůjčkou na zástavu ruční.

Co se týče placení poplatků z obchodu stravního, podléhá list zástavní, pokud lhůta zapůjčovací nepřekročí 8 dní, poplatku kolkovému 10 kr. za arch jako při každé prolongaci (§. 8 zák. ze dne 29. února 1864 č. 20 ř. z.), proto že obchod stravní jest jaksi obchodem zápůjčkovým, kterýž obchodník uzavírá, aby nabytí zálohy na papíry cenné nebo na zboží. Ustanovení §. 8. zák. ze dne 29. února 1864 č. 20 ř. z. bylo pokud se týče obchodů stravních s papíry cennými (effekty) zrušeno zákonem ze dne 18. září 1892 č. 172 ř. z. §. 10.

IX. Bursovní komisionáři. Při uzavírání obchodů bursovních zúčastňují se kapitalisté osobně velmi zřídka, nýbrž svěřují obyčejně obstarávání obchodů bankám, bankéřům, nebo jednatelům, jimž dávají pak své rozkazy. Banky, bankéři a jednatelé, kteří se obstaráváním takovýchto obchodů zabývají, zovou se bursovními komisionáři. Pro poměr tento platí ustanovení obch. zákona o komisionáři (čl. 376 obch. z.). Udá-li komitent při udělení rozkazu komisionáři nejvyšší cenu pro koupi a nejnižší cenu pro prodej (limito), jest komisionář tímto limitem dle čl. 363 obch. z. vázán.

O bližším viz čl. Komisionář.

X. Soudy rozhodčí bursovní jsou soudy rozhodčí při jednotlivých bursách k tomu zřízené, aby rozhodovaly o rozepřích vzešlých z obchodů bursovních. Dle zákona ze dne 1. dubna 1875 č. 67 ř. z. může totiž ve stanovách bursovních býti ustanoveno, že rozepře vzešlé z obchodů bursovních má vždy rozhodovati soud rozhodčí, ač neusnesly-li se strany písemně o něčem jiném. Bursovní soudy rozhodčí rozhodují buď dle zásad řádu soudního (§. 270 s. ř., §. 359 západohal. s. ř.) nebo dle zásad ustanovení statutárních též o rozepřích, jež vzešly z obchodů mimo bursu uzavřených, pak-li se obě strany při závěrci (zvláště v listu o závěrci) nebo aspoň před uzavřením obchodu výslovně a písemně soudu rozhodčímu podrobily. Některé bursy žádají, aby aspoň jedna ze sporných stran byla členem bursy. Rozhodčí soud vídeňské bursy peněžní a bursy na zboží rozhoduje o rozepřích z obchodů mimobursovních vzešlých jen tehda, jedná-li se o zboží bursovní.

Řízení před soudem rozhodčím zahájí se podáním žaloby, kterou lze podati buď ústně do protokolu nebo písemně ve dvojím stejnopise. Žalovaný obdrží buď jeden stejnopis žalobní, neb opis žaloby protokolární do vlastních rukou. Stranám, jichž bydliště není známo aneb jichž bydliště nalézá se v cizině, zřídí se zvláštní zástupce (zástupce nepřítomného) a zároveň provede se ediktální citace. Pro každý jednotlivý případ sestaví se senát skládající se pravidelně ze tří nebo pěti smírčích soudců, které volí obyčejně na delší dobu členové bursy a jež tvoří zvláštní sbor, (sbor smírčích soudců). Na některých bursách jest řízení bursovní zároveň sborem smírčích soudců. Senát sestavuje se tím způsobem, že každá strana zvolí sobě jednoho nebo dva soudce, kteří si pak zvolí třetího pokud se týče pátého člena za předsedu; předsedu senátu může též jmenovati předseda

sboru soudců smírčích, kterýž jmenuje též členy senátu, jež žalovaný jmenovati má a jež jmenovati se zdráhá. Před rozhodčím soudem bursovním projednávají se rozepře ústně a strany mají se dostaviti k líčení pře osobně. Zastoupení strany zmocněncem není však vyloučeno, je-li zmocněncem společník veřejný, prokurista, obchodní příručí strany nebo člen bursy; rovněž správce podstaty úpadkové neb opatrovník strany jest připuštěn. Advokáti jsou ze zastupování před soudem rozhodčím vyloučeni. Nedostaví-li se jedna nebo druhá strana, nezastavuje se tím řízení. Dříve než se řízení zahájí, má se pokusiti soud o smír, o kterémž sepíše se protokol. Na základě tohoto smíru, může se vésti exekuce. Soud smírčí projednává a rozhoduje rozepře dle svého volného uvážení a může též připustiti, aby strany svá vyjádření podaly písemně. Soud smírčí jest sice oprávněn svědky a znalce vyslýchat, nikoliv však je v přísahu vzíti. O přisežný výsledek jakož i o výsledek svědků a znalců, kteří se k soudu smírčímu na vyzvání rozhodčího soudu nedostavili, dožádá se soud okresní, v jehož obvodu bydlí dotýčný svědek nebo znalec. Při vynášení rozsudku rozhoduje většina hlasů; je-li rovnost hlasů, rozhodne předseda. Rozsudek i s důvody prohlásí se stranám ihned po skončeném řízení ústním, nebo při zvláštním stání, jež se na krátký čas ustanoví. Nedostaví-li se k ústnímu prohlášení rozsudku strana, doručí se jí písemný rozsudek i s důvody (předsedou senátu a zapisovatelem podepsaný) z povinnosti úřední. Strana, která podlehne, uhradí odpůrci náklady jemu vzešlé (většinou jen hotové výlohy), poplatky kolkové a ve prospěch fondu bursy zaplatí taxu soudu smírčího, již vyměřuje řízení bursovní dle výše hodnoty předmětu sporného. Přísahy stran, na které smírčí soud rozsudkem nalezl (nebo přísahy, na které se strany smířily), mohou býti vykonány přímo u soudu smírčího; soud smírčí může však dožádati za intervenci též soud okresní, v jehož obvodu osoba přísahati mající bydlí. Za výkon rozsudku smírčího soudu který se může po uplynutí 24 hodin vykonati, nebo smíru, žádá se u soudu smírčího, který pak příslušný soud dlužníkův za předsevzetí výkonu požádá.

Odvolání z rozsudku smírčích soudů bursovních jest vyloučeno. Naproti tomu připouští se však žaloba o neplatnost rozsudku smírčího soudu, bursovního, kterou podati jest do 8 dnů ode dne doručení rozsudku u soudu řádného pro spornou věc příslušného, a která advokátem podepsána býti musí. Podání žaloby o neplatnost nezastavuje výkon rozsudku soudu smírčího. Nežli se rozsudek soudu smírčího vykoná, může býti podána žádost o spravení nestání, o kteréž rozhoduje soud smírčí sám.

Povinnost kolková při soudech smírčích: Výnosem min. fin. ze dne 11. března 1884 č. 8844 byly podání k soudu smírčímu vídeňské bursy plodinové, jakož i protokoly sprostěny kolku, což platí i pro ostatní bursovní soudy smírčí, ježto p. s. 43 popl. z. při těchto soudech užití nelze. Listiny které se smírčímu soudu předkládají, netřeba kolkovati (výn. min. fin. ze dne 22. července 1876 č. 19071). Rozsudky soudů smírčích podléhají dle zák. ze dne 23. března 1874 č. 29 ř. z. následujícím poplatkům: 50 kr. při předmětech sporu do 50 zl., 1zl. 25 kr. do 200 zl. a 2 zl. 50 kr. při sporných věcech přes 200 zl.

Změny dle nového soudního řádu.

Zákonem ze dne 1. srpna 1895 č. 112 ř. z. byla ustanovení zák.

ze dne 1. dubna 1875 č. 67. ř. z. o rozhodčích soudech bursovních částečně zrušena, jmenovitě pak v mnohých směrech změněna a doplněna.

1. Dle čl. XIV. jmen. z. může býti rozšířena působnost bursovních soudů rozhodčích i na spory, které vznikly z obchodů mimo bursu uzavřených, předpokládaje:

a) že stranami spornými jsou orgány správy veřejné, společnosti obchodní, výrobní a hospodářská společenstva, členové nebo navštěvovatelé bursy neb osoby, které se po živnostensku zabývají výrobou, spracováním a prodejem věcí movitých, které jsou předměty obchodu;

b) že předmětem obchodu, z něhož pře vznikla, jest zboží, ve kterém se na dotyčné burse ochod provozuje;

c) že se obě strany před dojednáním obchodu zvláštní písemnou smlouvou rozhodčímu soudu podrobily; při obchodních protokolovaných, členech a navštěvovatelích bursy stačí, když beze vší výtky přijali list o závěrce, který podrobení se příslušnosti bursovního soudu rozhodčího obsahuje.

Je-li spornou stranou osoba, náležející kruhům zemědělským, a nesrovnává-li se předmět sporu naprosto s provozováním její živnosti zemědělské, má bursovní soud rozhodčí z úřední povinnosti nebo ku návrhu strany druhé žalobu zamítnouti. Stanovy bursovní mohou ve příčině cizinců stanoviti výjimky.

2. Organizaci bursovního soudu rozhodčího mění nový s. ř. v ten způsob, že každému soudu rozhodčímu musí býti zřízen tajemník, t. j. zvláštní úředník bursovní komory, který má způsobilost k úřadu soudcovskému a jehož potvrzuje ministerstvo financí, dorozuměvši se s ministerstvem spravedlnosti. Tajemník přijímá žaloby, poučuje strany, bdí nad doručováním, obstarává během líčení potřebné písemné zápisy, má hlas poradní při usnášení se soudu rozhodčího a vyhotovuje nálezy jeho.

Osoby, které nejsou členy nebo navštěvovateli bursy, mají právo, zvoliti sobě smírčí soudce dle zvláštního seznamu osob, v sídle bursy bydlících, které nejsou příslušníky bursy, nýbrž které jsou jmenovány obchodními a živnostenskými komorami, řadami zemědělskými nebo společnostmi hospodářskými.

3. Jednání soudu rozhodčího jsou veřejná; z důvodů §§ 172. a 173. zák. ze dne 1. srpna 1895 č. 113 ř. z. (nov. s. ř.) může býti však veřejnost vyloučena.

Strany mohou se nechat při jednání soudních zastupovati, a sice buď osobami v uvedeném seznamu jmenovanými, neb advokáty, veřejnými společníky, prokuristy, pomocníky obchodními, dále členy a navštěvovateli bursy.

4. Nálezu bursovního rozhodčího soudu odporovati lze stížností zmatečnými v těchto případech:

a) je-li smlouva, kterou se strany soudu rozhodčímu podvolily, neplatnou;

b) prohlásil-li se soud rozhodčí neprávem příslušným nebo nepříslušným;

c) nebyla-li žaloba zamítnuta, ač jednou ze sporných stran jest osoba, náležející kruhům zemědělským a předmět sporu naprosto nesrovnává se s provozováním její živnosti;

d) nebyla-li žaloba straně způsobem stanovami předepsaným doručena, neb bylo-li straně jednáním stanovám odporujícím zabráněno před soudem jednati;

e) byla-li k jednání před soudem připuštěna osoba k tomu po zákonu nezpůsobilá nebo neoprávněná;

f) zúčastnil-li se jednání soudce dle stanov zamítnutý;

g) nebyl-li soud řádně sestaven;

h) byla-li veřejnost právem vyloučena.

O stížnosti zmateční, kterou podati jest sborovému soudu první stolice (obchodní soud), v jehož obvodu soud rozhodčí sídlí, do 14 dnů ode dne doručení dotyčného nálezu, rozhoduje se po slyšení stran, předsedy a tajemníka soudu rozhodčího; podáním stížnosti zmateční se však exekuce (vyjímaje jisté případy) nestaví (čl. XXIII. jmen. z.). Prohlásil-li se soud smířčí právoplatně nepřislušným, nebo zamítl-li žalobu (je-li zúčastněna osoba náležející kruhům zemědělským), nemůže řádný soud obecný rozhodnutí rozepře takové odepřít.

Kromě stížnosti zmateční připouští se též žaloba o neplatnost nálezu soudu rozhodčího, kterou podati jest do 30 dnů ode dne doručení nálezu sborovému soudu první stolice (obchodnímu soudu), v jehož obvodu sídlí soud rozhodčí. Žaloba, jež exekuci nálezu rovněž nestavuje, má místo, odporuje-li nález nařízením platného práva nebo rozhodl-li soud smířčí v rozepři, která nevznikla z obchodu bursovního (§ 12. zák. ze dne 1. dubna 1875 č. 67 ř. z.) o námitce, že nárok žalobní zakládá se na obchodu diferenčním, který za hru neb sázku považovati dlužno, nesprávně, nebo nerozhodl-li vůbec. (Čl. XXV. jmen. z.)

5. Dozor nad bursovními soudy rozhodčími přísluší ministerstvu spravedlnosti, jemuž předkládati se mají každoročně statistické výkazy činnosti jednacích.

Čl. XXIII. jmen. z. ustanovuje dále, že stanovy bursovní nyní platící mají býti, pokud se bursovních rozhodčích soudů týče, v tomto smyslu změněny, a nejdéle do 3 měsíců od prohlášení tohoto zákona ministerstvům financí, spravedlnosti a obchodu ku schválení předloženy.

XI. Dohodci bursovní jsou dohodci, kteří byvše do přísahy vzati, na burse veřejné prostředkují obchody bursovní. (Zák. ze dne 1. dubna 1875 č. 67 ř. z.) Exekuční koupě a prodeje, jež se na burse dle nařízení obchodního zákonníka aneb dle usancí bursovních mohou činiti, přísluší výhradně dohodcům bursovním. Dohodci bursovní jsou oprávněni prostředkovati obchody též mimo bursu, však v místě bursovním, a přísluší jim dle zákona ze dne 1. dubna 1875 č. 68 ř. z. vůbec též práva a tytéž povinnosti jako dohodcům čili sensálům obchodním. Sensálové zúčastní se schůzí bursovních a vyšetřování kursů úředních. Dohodce bursovní jmenuje řízení bursovní vypisavší dříve konkurs; schválení jmenování toho vyhrazeno jest zemské vládě.

Sensálové bursovní prostředkují buď obchody papíry cennými, směnkami, mincemi a kovy drahými (sensálové peněžní), buď obchody zbožím a obchody pojišťovací, dopravní a zasýlatelské (dohodci pro zboží). Dohodci bursovní podrobeni jsou doзору komisaře bursovního, a podléhají disciplinární moci komise zvláštní, jež sestává z komisaře bursovního jako předsedy a ze členů řízení bursovního. Bližší ustanovení o dohodcích bursovních, zejména ve příčině zkoušky pro úřad ten předepsané, o knihách dohodců a o jich pomocnících obsahují stanovy bursovní.